

FELSEFEDE DEVRİM
ANALİTİK FELSEFENİN DOĞUŞU

FOL® 93

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 90
AKIMLAR 03

FELSEFEDE DEVRİM/ ANALİTİK FELSEFENİN DOĞUŞU
EDİTÖR: ALFRED JULES AYER

ÇEVİREN: EBUBEKİR DEMİR

ÖZGÜN ADI: *THE REVOLUTION IN PHILOSOPHY*
EDİSYON: LONDON 1970

YAYINA HAZIRLAYAN: ÖMER FAİK ANLI
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-09-3

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

I. BASKI: ŞUBAT 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

FELSEFEDE DEVRİM
ANALİTİK FELSEFENİN DOĞUŞU

EDİTÖR
ALFRED JULES AYER

ÇEVİREN
EBUBEKİR DEMİR

GILBERT RYLE'İN GİRİŞİ İLE

ALFRED JULES AYER

Varlıklı bir ailenin çocuğu olarak Londra'da dünyaya geldi (1910). Babası İsviçreli bir Kalvinist ve annesi Hollandalı Yahudi bir ailedendi. Eton Koleji'nin ardından Oxford Üniversitesi'nde felsefe ve Yunanca öğrenimi gördü. Viyana Üniversitesi'nde mantıksal pozitivism üzerine araştırmalarıyla çalışmalarını sürdürdü.

II. Dünya Savaşı sırasında istihbarat subayı olarak hizmet verdi. Savařtan sonra birkaç yıl Wadham College dekanlığını yaptı, ardından University College London'da uzun süre mantık ve zihin felsefesi üzerine hocalık yaptı (1946-1959). Daha sonra Oxford'da mantık kürsüsünde profesör oldu ve emekliliğine kadar (1978) bu görevini sürdürdü. Londra'da öldü (1989).

Başlıca eserleri: *Dil, Hakikat, Mantık* (1936); *The Foundations of Empirical Knowledge* (1940), *The Problem of Knowledge* (1956), *The Origins of Pragmatism* (1968), *Metaphysics and Common Sense* (1969), *Bertrand Russell* (1972), *Hume* (1980).

EBUBEKİR DEMİR

Ankara doğumlu (1990). Anadolu Üniversitesi Felsefe bölümü mezunu. Yüksek lisansını Osmanlı bilim felekesi üzerine Ankara Üniversitesi Felsefe Tarihi Anabilim dalında tamamladı (2019). Aynı bölümde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Başlıca çeviri eserleri: Alexis Bertrand, *Bilim Felsefesinin İlkeleri*, çev. Salih Zeki, (Çevriyazı, 2020); Alexis Bertrand, *Ahlak Felsefesinin İlkeleri*, çev. Salih Zeki (Çevriyazı, 2020); James Robert Brown, *Bilim Felsefesi* (Giriş- Sonuç, 2020).

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	11
GILBERT RYLE	
1	
FRANCIS HERBERT BRADLEY	20
R. A. WOLLHEIM	
2	
GOTTLÖB FREGE VE MATEMATİKSEL MANTIK	32
W. C. KNEALE	
3	
RUSSELL VE WITTGENSTEIN:	44
MANTIKSAL ATOMCULUK	
D. F. PEARS	
4	
G. E. MOORE:	56
ANALİZ, YAYGIN KULLANIM VE SAĞDUYU	
G. A. PAUL	
5	
VİYANA ÇEVRESİ	69
A. J. AYER	
6	
WITTGENSTEIN	83
G. A. PAUL	
7	
YAPILANDIRMA VE ANALİZ	91
P. F. STRAWSON	
8	
ANALİZ VE İMGELEM	102
G. J. WARNOCK	
DİZİN	115

GİRİŞ

GILBERT RYLE

Bilge gezgin, sürekli olmasa da ara sıra, omuzunun üstünden ardına bakar; varması gereken yeri, yakınlarda geçip gittiği memleketle ilişkilendirmek ister. Düşünürler için de, sürekli olmasa da ara sıra, geçmişe bakarak takip ettikleri güzergâhı ve onları bugün geldikleri yere taşıyan görüşleri saptamaya çalışmak aynı derecede bilgece olacaktır.

Kendi yakın kökenlerimize tam bir bakış atamayız. Tarih, yalnızca belleğin tozu toprağı çöktüğünde ortaya çıkar. Dünün düşünme ve yaşama yolları, –onları açıkça görebilmemiz için– bugün içerisinde bulunduğumuz düşünme ve yaşama yollarıyla fazlasıyla süreklilik arz eder. Her şeye rağmen, tarih noktasında vaktinden evvel olsa da, yakın kökenlerimizin izini sürmeye dair her girişim üç açıdan değerlidir: İlk olarak bu girişimler, hatıratlarda olduğu gibi, geleceğin tarihçisine ihtiyaç duyacağı itibar edilen ve düzenli hatıraları sağlar. İkinci olarak bunlar, krokilerde olduğu gibi, yazarlarının kendi yön duygularını geliştirirler. Üçüncü olarak bu girişimler, Kraliyet Komisyonlarının raporlarında olduğu gibi, araştırmacının çağdaş faaliyet alanını anlamasına yardımcı olurlar; bunu ise kısmen neler olup bittiğine dair revaçta olan yanlış anlamalar karşısında araştırmacının gözünü açarak yaparlar.

Bu konferans dizisinin açılışında, yapmam gereken başlıca üç şey var. İlk olarak yedi konuşmacının betimleyecekleri felsefi hadiselerin vuku bulduğu sosyal ve kültürel ortamın görünümünü ana hatlarıyla açıklamalıyım. Ardından bu hadiseler boyunca geçen olaylar dizisini ya da bunların bir kısmını ortaya koymalıyım. Son olarak, bu konferans dizisinde kasıtlı olarak es geçilmiş olmasına rağmen, yapılacak

tetkikin kapsayıcı olması için akılda tutulması elzem olan diğer birkaç felsefi meseleye değinmeliyim.

1

Bradley ile benim üniversite öğrencisi olduğum zaman aralığında entelektüellerin –bilhassa Britanya Adalarındaki akademik entelektüellerin– nüfusu, ağırlıklı olarak dindar olmaktan neredeyse bütünüyle laik bir nüfusa evrilmişti. Bradley’in gençliğinde üniversitedeki akademisyenlerin çoğu belli bir düzen içerisindeydiler: öğrencilerin büyük kısmı papaz evinden/kiliseden gelmişti ve yine oraya gitmeye mahkûmlardı. Hararetli teorik münakaşalar ya teologların kendi aralarında ya da teologlar ve karşıtları arasındaydı. Daha saf felsefi fikir ayrılıklarının altında ve ardında bile çoğunlukla iman ve şüphe arasındaki bölünme yatıyordu. 1920’lere gelindiğinde ise bunların tümü geçip gitmişti. Artık üniversite hocalarının neredeyse tümü, ruhban sınıfından olmayan [*lay*] kişilerdi; yine neredeyse tüm üniversite öğrencileri laik yuvalardan geliyor ve seküler kariyerlerini iple çekiyorlardı. Artık bir felsefe hocası, gündelik hayatında, doğa ve fen bilimlerinde, matematikte, antik ve modern tarihte, antik ve modern ekonomi ve hukukta, doğu dilleri ve edebiyatta araştırmacı dostlara sahipse de, meslektaşları arasında bir teoloğa sahip olmayabilirdi. 19. yüzyılın son on ya da yirmi yılı itibarıyla felsefi teoloji ve teoloji karşıtlığının alevleri zaten sönmeye yüz tutmuştu. Benim ilk kez felsefi tartışmalara dâhil olduğum 1920’lerin ortasında ise sönüp gitmişti. Bunların yerine birçok farklı entelektüel ilgi peyda olmuştu. Amfiler, laboratuvarlar ve öğretmen odaları, yeni türden teorik tartışmalarla işgal edilmişti. Felsefeyi kamçılaman teorik anlaşmazlıkların ayyuka çıkması Renan, Newman veya Colenso’nun çalışmalarıyla değil, Cantor, Clark Maxwell, Mendel, Karl Marx, Frazer ve Freud gibilerin eserleriyle olmuştu.

DİZİN

A

- açıklama 19
adlandırma [designation] 25
ahlak 58, 61, 75; ~ta uslamamanın ilkelerinin sağın açıklaması 64
ahlaki uslamama ilkeleri 61
Alman idealizmi 44
analitik: ~ felsefe 14, 54, 55, 56, 105; ~ filozoflar 88
analiz 18, 25, 35, 46, 47, 51, 55, 83, 86, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 106, 112; ~ nesnelere 92; ~in aritmetikleştirilmesi 35
analoji 29, 30, 33, 43, 49, 51
anlam 16, 17, 19, 60, 66
anlamsız 72
Anscombe 83
apaçıklık 28, 63, 65
Aristoteles 38
aritmetik 17, 35, 36, 37, 39, 40, 41
atomculuk 9, 44, 46
atomlar 51
Austin 39, 94

B

- bağıntı 18
bağıntısal çıkarımlar 18
belagat 13
bellek 11
Berantano 18
Berkeley 20, 59, 103, 110, 111
biçimsel kip 81
bileşik ya da 'moleküler' önermeler 18
bilgi kuramı 69, 77
bilim 14, 19, 28, 31, 36, 46, 47, 55, 70, 79, 80, 82, 101, 111; ~ felsefesi 19, 70
bilinç 85, 87
bilmek 104

- bireysel tözler 54
bizim tuhaf konumumuz 84
Boole 14, 38
bölünemez mantıksal parçacıkların zorunlu varlığı 51
Bradley 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 67
Broad 82
Brouwer 41

C

- Cantor 12, 35, 38, 39, 40, 42
Carnap 69, 70, 71, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 94
cebir 34
Colenso 12

D

- De Morgan 14, 18
Dedekind 35
değer: ~ önermeleri 75; ~ yargıları 76
deneyim ekolü 21
Descartes 64, 65
dışsal dünyanın gerçekliği 62
dil 19, 28, 36, 37, 53, 65, 78, 79, 80, 84, 86, 89, 93, 94, 95, 96, 100, 106, 107, 109, 113; ~ biçimlerimizin yanlış yorumlanmasından kaynaklanan sorunlar 84; ~ felsefesi 19; ~in genelliği 24, 27; ~in içeriksel ve biçimsel kipleri 80, 81; ~in sistematik çalışması 106; ~bağlamdan bağımsız ~ ideali 53; bilimsel ~ 53; doğal ~ 97, 100; ideal ~ 54
din 31
doğal sayı 33, 35
doğalcı safsata 57

doğrulama ilkesi 72, 73, 74, 75
 doğrulanabilirlik ilkesi 17
 doğruluğun tutarlılık kuramı 80
 duyu-içerikleri [sense-contents] 91
 dünya 31, 62, 77, 99
 düşünce 23, 27; ~ ile gerçeklik ilişkisi
 23; ~ yasaları 22; ~lerin çağrışımı
 izahının 15

E

Eddington 74
 edebiyat 28
 Einstein 110
 eksik semboller 17
 empirik önermeler 77, 78, 80
 empirisitler 23, 26, 45, 48, 49
 empirizm 44, 57
 emsalsizlik [uniqueness] 24, 25, 53;
 ~i sağlamanın biricik yolu 24
 epistemoloji 15, 19
 Ernst Mach 72
 estetik 19, 29, 48, 74, 75, 113; ~ eleş-
 tiri 29
 etik 19, 57, 58, 59, 61; ~ önermeler 75
 evren 56, 58, 59, 61; ~in amacı 72

F

F. P. Ramsey 73
 farklar kuramı 34
 faşizm 71
 faydacılar 59
 Feigl 69, 71
 felsefe 4, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20,
 21, 22, 23, 44, 45, 55, 56, 62, 64,
 69, 71, 76, 77, 87, 88, 93, 103, 105,
 106, 111, 113; ~ tarihi 44, 105; ~
 veya mantığın ele aldığı ide 22; ~de
 'çıkamaz' 86; ~nin görevi 98; ~nin
 eleştirel, analitik, imgesel görevleri
 102; ~nin psikolojiden ayrışması 22
 felsefeciler 17, 71
 felsefi: ~ analizin kuralları 92; ~
 problem 89; ~ soruşturmanın ger-
 çek doğası 89; ~ tahayyülün yaratıcı
 ve yapıcı vazifesi 99; ~ tahayyülün
 yaratıcı yönü 110; ~ teoloji 12
 filoloji 17, 35
 filozof 46, 55, 76, 98, 99, 101, 102,
 112

fizik 78, 79
 fizikalistler 79
 fizikalizm 79, 80
 formal mantık 14, 15, 17, 18, 36, 95,
 113
 Frazer 12
 Frege 14, 15, 16, 17, 32, 35, 36, 37,
 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 50, 52,
 72, 75, 94
 Freud 12
 Friedrich Waismann 69

G

Galton 18
 Gauss 35
 Gerçeklik 21, 24, 25, 26, 27, 57, 63,
 111; ~in bütünlüğü 24
 gerçeklik 17, 20, 23, 25, 27, 29, 47,
 56
 Gödel 38, 40, 41, 69, 71, 75
 gönderim 25, 40; ~ nesnesi 25; ~in
 emsalsizliği 53
 görünüş 56, 78, 101
 gündelik: ~ cümlelerin yapısı 93; ~ dil
 42, 54, 90; ~ hayat 47; ~ inançlar
 47

H

Hamilton 35
 Hans Hahn 69, 70, 71
 Hans Reichenbach 70
 Hegel 20
 Hegelci Ekol 20
 Herbert Feigl 69
 hukuk felsefesi 19
 Hume 15, 18, 20, 44, 45, 46, 49, 52,
 55, 57, 72, 76, 107
 Huxley 13

İ

içgözlem 60
 içsel bağıntı 28
 ide 15, 22, 23
 idealist felsefe 20
 idealistler 50, 57
 idealizm 44
 ideler 15, 21, 26, 45, 46, 49; ~in yeni
 yolu 21
 iktisat 13

- iman ve şüphe arasındaki bölünme 12
 imgelem 20, 111, 112
 ingeler 22
 insan bilgisi 21; ~nin temellerinin ir-
 delenmesi 21
 insan: ~ mutluluğu 75; ~ zihninin içe-
 riği 21
 irrasyonel sayılar 33
 iyi 59
 izlenimler 15, 46
- J**
- James 17, 18
 Jevons 14
- K**
- Kant 44, 45, 75
 Karl Marx 12
 Karl Menger 69
 Karl Popper 70
 karmaşa safsatası 57
 karmaşık sayılar 34, 35
 kavram(lar) 26, 32, 36, 37, 38, 39,
 48, 93, 95, 96, 100, 103, 110
 Kopernik 110
 kopula 15, 16, 50, 51
 Kurt Gödel 69
 kutsallaştırılmış özne-yüklem örün-
 tüsü 16
 kültürümüzün laikleşmesi 13
 kümeler kuramı 38, 40
- L**
- Leibniz 36, 37, 42
 Leslie Stephen 13
 Locke 20, 21, 44, 55
 Lotze 20
- M**
- mana 19
 mantık 13, 14, 15, 17, 25, 32, 36, 40,
 42, 43, 46, 48, 49, 72, 74, 93, 94,
 95, 113; ~ ve felsefenin psikolojiden
 ayrılmasının gerekliliği 21
 mantıkçılar 17, 40
 mantıksal: ~ atomcular 45, 48, 53,
 54; ~ atomculuk 45, 46, 48, 49, 55,
 91; ~ atomculuğun esasları 19; ~
 atomlar 17, 92; ~ bölünmezlik 51; ~
 özel ad 53; ~ pozitivistler 91; ~ po-
 zitivizm 69, 71, 91, 111, 112, 113
 matematik 32, 33, 36, 41, 42, 43, 48,
 65, 69, 74, 75, 100, 101, 113; ~i
 mantığa indirgeme girişimi 32; 17.
 ve 18. yüzyıl boyunca ~in hızlı geli-
 şimi 33; ~ felsefesi 41, 42, 43; ~ten
 doğan felsefe problemleri 90
 matematikçiler 32, 33
 materyalizm 79
 Maxwell 12
 Meinong 18
 Mendel 12
 Menger 69, 71
 mental fenomenler 21
 metafizik 20, 31, 48, 55, 56, 57, 61,
 62, 64, 66, 72, 73, 74, 75, 76, 83,
 84, 88, 92, 100, 110, 111, 113; ~
 gerçekçilik 55
 metafizikçiler 48, 49, 110, 111
 Mill 13, 15, 18, 20, 74
 modern idealizm 58
 monizm 21, 22, 23, 55
 Moore 13, 14, 17, 44, 45, 48, 56, 57,
 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
 67, 68, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 91,
 92
 Mutlak 29, 53
- N**
- neden 107
 nedensellik 107, 108
 nesnel gönderge 16
 Neurath 69, 70, 71, 73, 78, 79
 Newman 12
 nitelikler 50, 52, 58
 normatif önermeler 76
- O**
- olasılık mantığı 14
 olgu önermeleri 74, 77, 78
 ortak konuşma 65, 94, 96
 Otto Neurath 69
- Ö**
- önerme fonksiyonları 27, 38, 41
 önermeler 18, 45, 46, 49, 65, 74, 75,
 76, 78, 79, 82, 92, 93; ~ kalkülüsü 18
 özneler 29

P

paradoks 98, 112
 Peano 37
 Peirce 14
 Philipp Frank 70
 Platon 55, 57, 65
 pozitivistler 60, 73
 pragmatizm 17, 101
 protokol önermeler 78, 79
 psikoloji 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21,
 22, 36, 46; çağrışımçı ~ 15, 16
 psikolojik atomculuk 49
 psikolojik ideler 26
 psikolojistler 22, 23
 psikolojizm 15
 psychologisch verseucht 36

Q

Quine 25, 94

R

Ramsey 73, 80
 rasyonel sayılar 34, 35, 43
 reel sayılar 35
 Renan 12
 Rilke 30
 Rudolf Carnap 69
 Russell 9, 13, 14, 17, 18, 32, 37, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49,
 50, 51, 52, 53, 55, 62, 67, 72, 75,
 80, 93, 94
 Ryle 5, 11, 94

S

sağaltıcı analiz 99, 103
 sağduyu 27, 56, 62, 64, 73, 83
 saklı 87
 sanal sayılar 33
 sayı 33, 34
 Schlick 69, 70, 71, 75, 77, 78
 Schroder 38
 semantik 82
 sembolizm 37, 40, 41, 42
 sentez 55, 64, 65
 sıra teorisi [theory of order] 39
 sıradan kullanım fetişizmi 66
 Sigwart 20

sistematik analiz 100

solipsizm 77
 sosyalizm 103
 sözcükler 26, 67, 95; ~in gündelik
 kullanımı 82
 sözdizimsel önerme 81
 Strawson 91, 102, 105, 108, 110

T

tanım 88
 tarih 11
 Tarski 82
 teknik terimler 65
 teologlar 12
 teoloji 12, 13
 tin 87
 totolojiler 74
 transfinite kardinaler kuramı 40

V

varoluş 56
 Venn 14
 Victor Kraft 69
 Viktorya Dönemi 13
 Viyana Çevresi 14, 17, 69, 70, 71,
 73, 74, 75, 76, 77, 80, 82; ~'nin put
 kırıcılığı 14

W

Waismann 69, 71, 78, 82
 Whitehead 14, 32, 41, 75
 Wittgenstein 14, 18, 42, 44, 45, 46,
 48, 51, 52, 54, 55, 69, 73, 74, 75,
 76, 77, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
 88, 89, 90, 91, 93, 103, 104

Y

yalın: ~ olay 23; ~ olgular 27
 yargılar 16, 25

Z

zaman 57, 61, 62, 64, 81; ~ın gerçek-
 dışılığı 63
 Zermelo 41
 zihin: ~ felsefesi 19; ~in doğal seyri 23
 zorunlu hakikatler 22